

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ ЦСССДМ ЯК СУБ'ЄКТІВ ДОПОМОГИ ОСОБАМ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Сучасні політичні і економічні перетворення в державі, моральне і культурне оновлення суспільства зумовлюють процес духовного відродження, викликають потребу у вдосконаленні всіх ланок життя, особливо навчання та виховання молоді, її соціальної адаптації.

Тому в енциклопедії для фахівців соціальної сфери зазначено: «(ЦСССДМ) Центри соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді – спеціальні заклади, уповноважені державою реалізувати соціальну політику шляхом проведення соціальної роботи з дітьми, молоддю та сім'ями. Центри соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді належать до соціальних служб територіального охоплення, що дає можливість залучити спеціалістів певного профілю та необхідної кваліфікації; створити можливості для клієнтів певної територіальної одиниці користуватися послугами спеціалістів; чітко виокремити конкретні соціальні проблеми дітей, сімей і молоді певної громади й об'єднати її ресурси для їх вирішення; посилити відповідальність керівників і виконавців за кінцевий результат діяльності [2].

Мета статті – проаналізувати зміст соціальної діяльності ЦСССДМ з особами, що потрапили у складні життєві обставини.

Юридично створення центрів соціальних служб для молоді було закріплене Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (05.02.1993 р., № 2998-ХІІ). У ст. 6 цього закону зазначалося, що для підтримки соціального становлення та розвитку молоді утворюються центри соціальних служб для молоді та їхні спеціалізовані формування. На виконання цього Закону Кабінет Міністрів України Постановою від 13 серпня 1993 р. № 648 «Про соціальні служби для молоді» затвердив Типове положення про соціальні служби для молоді, згідно з яким соціальні служби для молоді отримали статус спеціальних структур, що надають соціальні послуги та соціальну допомогу молоді віком від 15 до 28

років. 1 січня 2005 р. було створено Державну соціальну службу для сім'ї, дітей і молоді як урядовий орган державного управління, а центри соціальних служб для молоді перейменовано в центри соціальних служб для сім'ї, дітей й молоді (надалі ЦСССДМ) [3].

Центри створюються відповідними органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування, належать до сфери їх управління та підпорядковуються відповідно органу виконавчої влади чи виконавчому органу сільської, селищної, міської ради. Система центрів соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді функціонує на державному (Державна служба для сім'ї, дітей і молоді), регіональному (регіональні ЦСССДМ відповідно до територіально-адміністративного поділу України) і місцевому рівнях (районні, міські, селищні, сільські, районні у містах ЦСССДМ).

Центри соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді на місцях забезпечують доступ до соціальних послуг за такими напрямками: соціальний супровід сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах; соціальний супровід прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу; соціальний супровід матерів, які мають намір відмовитися від новонародженої дитини; профілактика ВІЛ/СНІДу та наркозалежної поведінки серед підлітків і молоді; організація інформаційно-просвітницької роботи через мережу мобільно-консультативних пунктів; здійснення соціальної роботи на вулиці; підтримка фізичного та психічного стану дітей і молоді з функціональними обмеженнями, адаптація та інтеграція їх у суспільство; соціальний патронаж молоді, що відбуває чи відбула покарання в формі обмеження або позбавлення волі на певний строк; проведення соціально-профілактичної роботи щодо формування в підлітків і молоді основ здорового способу життя; соціальна підтримка дітей і сімей, які живуть з ВІЛ; реалізація програм соціальної адаптації та підготовки до самостійного життя дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, з числа учнів старших класів та випускників інтернатних закладів; розробка та поширення соціальної реклами» [2, с. 470].

У новому понятійно-термінологічному словнику зазначено, що «Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (ЦСССДМ) – це спеціальні державні заклади, уповноважені державою брати участь у реалізації державної молодіжної політики, здійснювати соціальну роботу (надавати послуги, соціальну допомогу) з дітьми, молоддю, жінками та різними категоріями сімей.

Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді – це спеціалізовані заклади, на які покладено державою завдання практичного здійснення підтримки соціального становлення та розвитку молоді.

ЦСССДМ є основною державною ланкою, яка здійснює соціальну роботу з дітьми та молоддю. Всі ЦСССДМ, об'єднані спільною метою, є єдиним механізмом держави у реалізації соціальної політики для молоді, утворюючи систему – сукупність елементів, об'єднаних за спільними ознаками та призначенням. Принципами діяльності центрів є гуманність, надання соціальної допомоги, інтеграція, адаптація, спираючись на позитивний потенціал особистості, узгодженість близьких та глобальних перспектив» [4, с. 135–136].

Основна діяльність Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (далі – ЦСССДМ) має передбачати допомогу особам та сім'ям у подоланні складних життєвих обставин (далі – СЖО) шляхом безпосереднього надання соціальних послуг.

Сьогодні на території України діє розгалужена мережа ЦСССДМ (станом на 01.01.2012 року мережа ЦСССДМ складала 1400 Центрів: 27 регіональних, 484 районних, 165 міських, 34 районних у містах, 181 сільський, 52 селищних та 457 філій районних центрів), які можуть широко охоплювати потенційних отримувачів соціальних послуг – осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах (СЖО) та проживають в різних адміністративно-територіальних одиницях. Однак, на даний час діяльність ЦСССДМ з надання соціальних послуг передбачає водночас як виконання функцій організатора системи надання соціальних послуг певним соціальним

групам (організаційні, управлінські, методичні, моніторингові й контролюючі функції) так і функцій безпосереднього надавача соціальних послуг. Частково ці функції розмежовуються у діяльності ЦСССДМ на різних рівнях: регіональному та місцевому [1, с. 81–82].

У постанові Кабінету Міністрів України про затвердження «Загального положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді» із змінами та доповненнями від 2017 року, зокрема, у пункті 7 зазначено: «... регіональний центр відповідно до покладених на нього завдань: вивчає, узагальнює та сприяє впровадженню прогресивних форм і методів соціальної роботи; розробляє пропозиції та готує методичні рекомендації щодо вдосконалення технологій, форм і методів соціальної роботи, в тому числі щодо здійснення соціального супроводу сімей та профілактики сімейного неблагополуччя. У пункті 8 вищезазначеного положення визначено, що «...місцевий центр відповідно до покладених на нього завдань:

1) здійснює заходи щодо:

- виявлення та обліку сімей, дітей та молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги;
- контролю у межах повноважень за цільовим використанням державної допомоги при народженні дитини;
- соціальної та психологічної адаптації дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа з метою підготовки до самостійного життя, організації здійснення наставництва;
- соціального супроводження прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу, а також соціального супроводу дітей, які перебувають під опікою, піклуванням, за поданням служби у справах дітей;
- інформування населення про соціальні послуги, які надаються відповідно до законодавства;

2) проводить оцінку потреб сімей, дітей та молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги, у тому числі сімей учасників антитерористичної операції та внутрішньо переміщених

осіб, визначає соціальні послуги та методи соціальної роботи, забезпечує психологічну підтримку;

3) надає сім'ям, дітям і молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги, в тому числі сім'ям учасників антитерористичної операції та внутрішньо переміщеним особам, соціальні послуги з: соціального супроводу; консультування; соціальної профілактики.

За результатами оцінки потреб Центр надає послуги з:

- соціальної інтеграції та реінтеграції;
 - соціальної адаптації;
 - соціального супроводу сімей, в яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування;
 - кризового та екстреного втручання;
 - представництва інтересів;
- посередництва (медіації) [5, с. 178–180].

На законодавчому рівні визначено, що основними принципами діяльності ЦСССДМ є: законність; соціальна справедливість; доступність та відкритість; конфіденційність та відповідальність за дотримання етичних і правових норм; додержання і захист прав людини; адресність та індивідуальний підхід; добровільність вибору в отриманні чи відмові від отримання соціальних послуг; комплексність та системність під час надання соціальних послуг; дотримання державних стандартів і нормативів соціальних послуг; максимальна ефективність використання бюджетних та позабюджетних коштів [6, с. 164–177].

Також, ЦСССДМ проводить оцінку потреб сімей, дітей та молоді, які є неблагополучними і потребують сторонньої допомоги, визначає соціальні послуги та методи соціальної роботи, забезпечує психологічну підтримку.

Одним із засобів діяльності ЦСССДМ є *соціальне інспектування* неблагополучної сім'ї, яке вперше введено в Україні у 2001 р. і дає право соціальному працівнику входити в сім'ю (за Законом «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю»).

Отже, для українського суспільства неблагополучність сімей є досить актуальною. Вона вимагає свого розв'язання, оскільки сім'я – найперший фактор соціалізації дитини, від неї залежить, яким буде наше майбутнє, наше суспільство. Тому нашою державою створено ЦСССДМ (Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді), який плідно функціонує та проводить оцінку потреб сімей, дітей та молоді, які є неблагополучними і потребують сторонньої допомоги, визначає соціальні послуги та методи соціальної роботи, забезпечує психологічну підтримку, а також здійснює соціальне інспектування та соціальний супровід.

Список використаних джерел

1. Гусак Н.Є. Реформування системи надання соціальних послуг у ЦСССДМ / Н.Є. Гусак // Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери : тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. – Хмельницький : ХІСТ Університету «Україна», 2012. – С. 81–85.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. проф. І. Д. Звереві. – Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. – 536 с.
3. Проект Закону України «Про молодь» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57368.
4. Понятійно-термінологічний білінгвальний словник: соціальна сфера / автори-укладачі: І.В. Літяга, С.М. Ситняківська; за заг. ред. Н.А. Сейко.– Вид. 3-тє, перероб. і доп.– Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016.– 224 с.
5. Постанова Кабінету Міністрів України про затвердження «Загального положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді». Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 495 від 17.07.2015 та № 528 від 19.07.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show>.
6. Соціальна робота в Україні: теорія та практика: посібник для підвищення кваліфікації працівників центрів соціальних служб для молоді. – У 2-х ч. / За заг. ред. Ходорчук А.Я. – К.:УД ЦССМ, 2001. – С. 164–177.